

INRÄTTANDET AV EN INTERNATIONELL DOMSTOL FÖR BROTTMÅL

AV PER OLE TRÄSKMAN

1. FRÅN NATIONELLT TILL INTERNATIONELLT

1.1. *De fyra alternativen*

Straffrätten påstås ibland vara ett av de rättsområden som är minst internationella. Ett sådant påstående kan underbyggas av att de allra flesta av kriminaliseringsbesluten grundas på rent nationella rättspolitiska värderingar. De överväganden som leder till att en gärning kriminaliseras i en stat, och till att straffhotet för en sådan gärning placeras på en viss nivå, bygger huvudsakligen på en värdering av de kriminalpolitiska behoven just i denna stat. Kriminaliseringsbesluten och besluten om de kriminaliserade gärningarnas straffvärde är också i stor utsträckning beroende av det som kallas det allmänna rättsmedvetet, och dess innehåll är uppenbarligen åter i sin tur i viss mån beroende av rent nationella värderingar.

Att beteckna straffrätten som ett rent nationellt rättsområde, eller att karaktärisera straffrättsskipningen som en rent nationell angelägenhet, är emellertid klart felaktigt. Med hjälp av följande fyrfält (Schema 1) kan man beskriva de internationaliseringsalternativ som uppstår genom olika kombinationer av nationella, respektive internationella materiella normer (strafflag), och nationell respektive internationell brottmålsdomstol (jämte förfarande).

<i>Schema 1.</i>	Domstol (process).	
Strafflag	Nationell	Internationell
Nationell	I	II
Internationell	III	IV

I det första av de fyra fälten (I) kombineras en nationell strafflag med en nationell brottmålsdomstol. Detta är den normala situationen. En nationell brottmålsdomstol (t.ex. en finsk domstol) behandlar ett brottmål och tillämpar härvid den nationella (finländska) strafflagen.

Brottet är vanligen ett sådant brott som begåtts inom domstolsstaten och som saknar anknytningspunkter till en främmande stat. Brottet kan emellertid också vara ett brott med ett eller flera internationella eller transnationella drag. Med stöd av de principer för straffrättslig jurisdiktion och de normer som avgör en (nationell) brottmålsdomstols internationella kompetens, kan den nationella

domstolen också behandla brott som begåtts av utlänningar och brott som begåtts i en annan stat än domstolsstaten.¹

Det andra alternativet (fält II) bildas av en kombination av en nationell strafflag och en internationell brottmålsdomstol.

Detta alternativ är än så länge nästan helt teoretiskt. Trots långvariga strävanden har man ju inte ännu lyckats inrätta en permanent internationell brottmålsdomstol.² Ifall en sådan domstol etableras, kan man emellertid mycket väl tänka sig att domstolen också får behörighet att behandla vissa brott med stöd av den nationella strafflagen i någon av de stater som erkänner domstolen och dess jurisdiktion. Man har ju som ett argument för att inrätta en internationell brottmålsdomstol anfört bl.a. de möjligheter som detta öppnar att genomföra sådana processer som – t.ex. på grund av de anklagades ställning – endast med stora svårigheter kan genomföras vid en nationell domstol. Som exempel har man nämnt lagföring av de ansvariga i en välorganiserad och stark internationell narkotikaorganisation (t.ex. ”narkotikabaroner” i Sydamerika).³

I viss mån aktualiseras denna kombination redan nu i de processer som skall föras inför den internationella tribunal som behandlar brott som begåtts i det forna Jugoslavien. Enligt den resolution varigenom FN:s säkerhetsråd grundade domstolen (Resolution 827 (1993)), kan denna utdöma fängelsestraff. Dessa straff skall utmätas så att de ”svarar mot allmän praxis beträffande fängelsestraff i f.d. Jugoslavien”.⁴ Man kan alltså säga att domstolen i detta fall tillämpar (tidigare) nationell rätt i en stat.

Också det följande alternativet är än så länge ett alternativ utan större praktisk betydelse. Alternativet utgörs av det fall (fält III), då en nationell domstol lagför och avgör ett brottmål med tillämpning av en internationell strafflag (en materiell folkrättslig norm).

Möjligheterna till dennas kombination begränsas framför allt av de krav som den straffrättsliga legalitetsprincipen ställer. Trots att de viktigaste internationella människorättsnormerna (d.v.s. FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt Europeiska människorättskonventionen) tillåter att en dom i ett brottmål avgörs med omedelbart stöd i folkrättsliga normer,⁵ är denna möjlighet ofta utesluten av hinder som ställs i nationell rätt. Den absoluta huvudregeln är att frågan om en gärning är kriminaliserad eller ej blir exklusivt avgjord genom den nationella lagstiftningen i domstolsstaten.⁶

Det är möjligt att också alternativet ”nationell brottmålsdomstol tillämpar internationell strafflag” kan få en större praktisk betydelse i framtiden. Som exempel kan nämnas att International Law Commission (ILC)⁷ i sitt senaste förslag till internationell strafflag,⁸ uppenbarligen utgår från att denna lag till en början (d.v.s. tills en internationell brottmålsdomstol grundas) skall kunna tillämpas av de nationella domstolarna.⁹

I det fjärde av de fyra fälten (IV) kombineras en internationell brottmålsdomstol med en internationell strafflag. Denna kombination har än så länge i praktiken varit möjlig bara i några få undantagsfall. De viktigaste fallen är krigsansvarighetsrättegångarna efter det 2. världskriget i Nürnberg och i Tokyo, samt den rättegång som initierats vid den internationella domstol som inrättats för att behandla brott som begåtts i det forna Jugoslavien.

1.2. De materiella straffrättsnormernas utveckling mot en större internationalisering

Det är länge sedan det funnits nationella strafflager som helt saknat påverkan av lagarna i andra länder eller av den internationella utvecklingen.¹⁰

I Europa är det som känt framför allt den romerska rätten som haft ett stort inflytande på rättsutvecklingen. I Norden skedde rättsutvecklingen därtill länge i banor som var gemensamma för hela det germanska rättsområdet. Den rättsgemenskap som idag finns mellan de nordiska länderna är åter till stora delar ett resultat av sådana samfälliga rättsliga lösningar som möjliggjorts av en liknande samhällsstruktur, av en ekonomisk och social utveckling som nått ungefär lika långt och av en historia som i många avseenden är gemensam för länderna.

De nationella strafflagarna tillkommer således inte utan internationell påverkan. Allra omedelbarast är denna influens i de fall då en strafflag innehåller kriminaliseringar av gärningar som förutsätts vara brott med stöd av en internationell konvention. Antalet sådana konventioner har starkt ökat under hela 1900-talet och därigenom har också antalet brott som i viss mening kan betecknas som "internationella brott" ökat.¹¹ Det anförs ofta att det i detta nu finns 24 kategorier av brott som är universellt erkända som internationella brott.¹²

Dessa brott är: anfallskrig, krigsbrott, olovligt bruk, framställning och upplagring av vissa förbjudna vapen, brott mot mänskligheten, folkmord, apartheid, slaveri och slaverirelaterade gärningar (inklusive "vit slavhandel"), tortyr, olovliga människoexperiment, sjöröveri, brott mot den internationella sjöfarten, olovligt besittningstagande av luftfartyg, sabotage, samt med dessa relaterade brott, övergrepp mot personer som åtnjuter internationellt skydd, tagande av gisslan, olovligt bruk av post (för terrorhandlingar), narkotikabrott, förstörande av och/eller stöld av nationella skatter och kulturellt arvegods, miljöbrott, kapande av undervattenskablar, internationell handel med osedliga produkter, förfälskning av mynt, bestickning av främmande stats ämbetsmän, stöld av nukleära produkter och legoknektskap.¹³

Utvecklingen mot en större internationalisering på straffrättens område har också ökat möjligheterna att bestraffa brott som förövats utanför domstolsstaten. Detta är en följd av att de principer som etablerar den straffrättsliga juris-

diktionen har utvecklats till att omfatta allt flera brott som saknar egentliga anknytningspunkter till domstolsstaten.

Tydligast kommer detta till synes i de fall då jurisdiktionen grundas på universalitetsprincipen. Domstolen i en stat kan härvid bestraffa ett brott som förövats i en annan stat även då brottet saknar egentliga anknytningspunkter till domstolsstaten. Det krävs inte att det framställts någon begäran om lagföring (eller utlämning) från en annan stat och det krävs inte heller att kravet på dubbel straffbarhet är uppfyllt.¹⁴

Ungefär 20 av de konventioner som gäller internationella brott förutsätter att medlemsstaterna utformer sin jurisdiktion över ifrågavarande brott med stöd av universalitetsprincipen.¹⁵ Det innebär att dessa brott – som också kan kallas världsbrott – alltid kan lagföras (och bestraffas) vid en nationell domstol i envar stat som tillträtt respektive konvention.¹⁶

Det är numera accepterat att det finns vissa gärningar som är brott omedelbart med stöd av folkrätten.¹⁷ Genom att det inte finns en kodifierad internationell strafflag, kan bara sådana gärningar som får sin status som folkrättsbrott genom folkrättslig sedvana vara av detta slag. Med stöd av det avgörande som FN:s säkerhetsråd fattade genom resolution 827 (1993) om inrättandet av en internationell domstol för att behandla brott som begåtts i det forna Jugoslavien, kan man sluta sig till att åtminstone svåra överträdelser av 1949 års Genèvekonventioner, kränkningar av krigets lagar och bruk (1907 års Haag konvention [IV]), folkmord och brott mot mänskligheten, är sådana folkrättsbrott.¹⁸

Denna typ av brott (alltså egentliga internationella brott) blir klarare definierad först då de berörda kriminaliseringarna intas i en kodifierad internationell strafflag. Det arbete som ILC utför (och som beskrivits ovan) syftar just till att stifta en sådan internationell strafflag.

1.3. De straffprocessuella normernas utveckling mot en större internationalisering

Också straffprocessrätten har blivit mer internationell. Detta framgår vid en granskning av de normer som reglerar själva brottmålsförfarandet, av de normer som bestämmer en brottmålsdomstols internationella behörighet och av de normer som gäller internationell rättshjälp i brottmål.

Då det gäller straffprocessförfarandet framgår internationaliseringen framför allt i de ökade kraven på en sådan "rättvis" process som ger parterna, och härvid särskilt den anklagade, vissa minimigarantier. Dessa krav har formulerats i de internationella dokumenten om mänskliga rättigheter, t.ex. EMRK.¹⁹

De nationella brottmålsdomstolarnas internationella behörighet har ökat i och med att den nationella straffrättsliga jurisdiktionen har utvidgats till att omfatta flera brott begångna utanför domstolsstaten. Detta är en följd av att den

materiella straffrättsliga jurisdiktionen (det territoriella tillämpningsområdet för en stats strafflag) och den internationella behörigheten för en brottmålsdomstol avgörs med stöd av samma normer. Då en viss stats strafflag kan tillämpas på ett konkret brott är också en domstol i denna stat behörig att lagföra brottet.²⁰

Den utvidgade internationella behörigheten medför att de nationella domstolarna fått ökade möjligheter att lagföra brott som begåtts i en annan stat än domstolsstaten. Detta ställer åter ökade krav på den internationella rättshjälpen i brottmål. Under de senaste decennierna har också möjligheterna till internationell rättshjälp i brottmål betydligt ökat. Internationella konventioner möjliggör numera rättshjälp, förutom genom utlämning för brott (som utgör den mest traditionella formen), genom rättshjälp för att inleda rättegång i en annan stat, för att överföra lagföringen från en stat till en annan, för att genomföra den bevisning som förutsätts i en rättegång som äger rum i en annan stat, för temporära säkerhetsåtgärder och för verkställighet av straff och andra straffrättsliga påföljder i en annan stat än domstolsstaten.²¹

Det följande steget i en internationaliseringsprocess av brottmålsförandet är inrättandet av en internationell brottmålsdomstol. Vissa internationella brottmålsdomstolar har redan inrättats och verkat. Dessa domstolar har emellertid alla varit temporära.

I fredsavtalet efter det 1. världskriget (Versailles 1919) ingick några bestämmelser som gällde rättsligt ansvar för vissa av dem som ansågs skyldiga till kriget och krigsskadorna. Den tyske kejsaren, Wilhelm II, skulle enligt art. 227 i Versaillesfördraget ställas till ansvar inför en särskild tribunal.²² Kejsaren skulle inte åtalas för ett egentligt krigsbrott, utan för "a supreme offence against international morality and the sanctity of treaties". Rättegången mot kejsaren kunde emellertid aldrig inledas: han hade flytt till Holland, som vägrade utlämna honom för rättegången, emedan det "brott" som han anklagades för var ökänt enligt holländsk lag.²³

Efter det 2. världskriget blev det ånyo aktuellt att lagföra de krigsansvariga. Det rättsliga avgörandet fattades härvid genom det avtal som ingicks i London i augusti 1945 ("Charter of the International Military Tribunal"). Genom denna charter inrättades den internationella militärtribunal som placerades i Nürnberg och i den formulerades också de gärningar som åtalspunkterna skulle gälla (art. 6).

Vid internationella domstolen i Nürnberg genomfördes sammanlagd 13 rättegångar. Den viktigaste av dessa var den första, d.v.s. rättegången mot de huvudansvariga för kriget och förbrytelseerna före och under kriget.²⁴ Liknande rättegångar genomfördes också vid en internationell militärtribunal som arbetade i Tokyo.²⁵

Sedan man år 1993 hade konstaterat att mänskliga rättigheter blivit kränkta i de krig som följt på Jugoslaviens sönderfall i större utsträckning än någonsin i Europa efter 2. världskriget, beslöt FN:s säkerhetsråd att inrätta en internationell domstol för att behandla vissa av de brottsliga gärningarna (Resolution 827 (1993), godkänd vid säkerhetsrådets möte 3217 den 25 maj 1993).

I jämförelse med de tidigare internationella militärtribunalerna, innebär inrättandet av den internationella domstolen för det tidigare Jugoslavien en betydelsefull skillnad. De tidigare militärtribunalerna har alltid etablerats genom beslut av segrarmakterna i ett nyligen avslutat krig. Den internationella domstolen för behandling av brott i det forna Jugoslavien har däremot inrättats genom ett beslut av den organisation som företräder alla världens stater, FN. Denna skillnad kan användas som ett berättigande för att kalla sistnämnda domstol för "den första egentliga internationella brottmålsdomstolen".

Det sätt på vilket den internationella Jugoslavientribunalen inrättades kan emellertid kritiseras. Domstolen inrättades ju genom en resolution som godkändes av FN:s säkerhetsråd. Det rättsliga grundlaget för resolutionen var kapitel VII i FN:s grundstadga, alltså det kapitel som innehåller bestämmelser om hur FN skall förhålla sig till hot mot freden, fredsöverträdelser och angreppshandlingar. Med anledning av detta beslut har man frågat sig om säkerhetsrådets kompetens med stöd av kapitel VII i grundstadgan är obegränsad – något som med fullt fog kan betvivlas. Man har därför undrat om inte säkerhetsrådet i själva verket genom beslutet om att inrätta Jugoslavientribunalen överskred sin rättsliga kompetens.²⁶

2. FÖRSLAGEN ATT INRÄTTA EN PERMANENT INTERNATIONELL STRAFFDOMSTOL

2.1. *Internationell brottmålsdomstol eller internationell strafflag*

Allt sedan ILC tillsattes år 1947 har man fört en rättspolitisk "ägg och hönan"-diskussion. Endel har ansett att det viktigaste är att först skapa en internationell strafflag. Detta har motiverats med att det förmodligen är lättare att uppnå en tillräcklig internationell konsensus om utformningen av en sådan lag än vad det är att skapa ett tillräckligt stöd för en internationell domstol. Man har också sagt att tillämpningen av en internationell strafflag mycket väl – åtminstone temporärt – kan anförtros nationella domstolar.

Andra har ansett att det primära bör vara att inrätta en permanent internationell brottmålsdomstol. Deras argument har varit, att det faktum att en internationell domstol saknas, samtidigt innebär att en internationell strafflag kommer att vara och förbli dödfödd. "What good is a Code without a Court?"²⁷

Under 1900-talet har flera förslag om inrättandet av en internationell brottmålsdomstol presenterats.²⁸ För tillfället är två förslag särskilt aktuella. Det ena

är det officiella förslag som utarbetats av ILC.²⁹ Det andra är ett förslag som har utarbetats under ledning av den amerikanska professorn M. Cherif Bassiouni.³⁰

I detta nu förefaller det finnas en ganska stark opinion för att en permanent internationell brottmålsdomstol skall inrättas, och också en utbredd uppfattning om att detta kommer att ske snart.³¹ Stöd för denna uppfattning kan man finna i den stora internationella uppbackning som inrättandet av en Jugoslavientribunal har fått.

Det förefaller m.a.o. som om man nu önskar ge inrättandet av en internationell brottmålsdomstol prioritet. Samtidigt ser man dock gärna att också en internationell strafflag kan antas mycket snart – allra helst samtidigt med att den internationella brottmålsdomstol inrättas.

2.2. *Problem vid inrättandet av en internationell brottmålsdomstol*

Det arbete som beskrivits och som bedrivs för att inrätta en internationell brottmålsdomstol, utgår från att det finns sådana politiska, rättsliga eller rättspolitiska problem som kan lösas på ett ändamålsenligt sätt genom att inrätta en sådan domstol. Dessa frågor behandlar jag senare.³²

Inrättandet av en internationell brottmålsdomstol förutsätter emellertid också i sig själv att vissa problem får en acceptabel lösning. Jag skall beröra vissa av dessa problem.

Hur omfattande skall den internationella brottmålsdomstolens **behörighet** vara? Behörigheten för de temporära internationella domstolarna som hittills har verkat har varit ganska begränsad. Behörigheten för Nürnbergtribunalen fastställdes i Londoncharterns art. 6 och behörigheten för Tokyotribunalen i den order som utfärdades av general MacArthur.³³ Behörigheten omfattade i bägge fallen vissa brott mot freden, vissa krigsförbrytelser och brott mot humaniteten. Jugoslavientribunalens behörighet omfattar vissa krigsförbrytelser och brott mot humaniteten.³⁴

I de förslag till grundstadga för en permanent internationell brottmålsdomstol som presenterats, har domstolens behörighet utformats på olika sätt. I ILC:s förslag förutsätts det att domstolen har behörighet att behandla vissa brott mot "freden och humaniteten" ("crimes against the peace and security of mankind").³⁵ Domstolens behörighet sammankopplas alltså med innehållet i den internationella strafflag som utarbetas.³⁶

I Bassiounis förslag utgår man från att domstolens behörighet är mer omfattande. Som allra mest kunde domstolen vara behörig att behandla alla de internationella och transnationella brott som idag ingår bland de 24 kategorier av brott som uppräknats ovan.³⁷

Domstolens behörighet beror också av om den enbart kan behandla brott som har begåtts av enskilda fysiska personer, eller om lagföringen också kan riktas

mot olika slag av kollektiva enheter (juridiska personer, föreningar, person-sammanslutningar och förmögenhetskomplex). Särskilda problem uppstår om den internationella strafftribunalen också skall kunna lagföra och döma stater till straff. I detta avseende går åsikterna fortfarande starkt i sär. De försiktigaste förslagen arbetar därför fortfarande utgående från att behörigheten bara skall omfatta lagföring mot enskilda fysiska personer.³⁸

Med domstolens behörighet sammanhänger också frågan om hur domstolens **jurisdiktion** skall ordnas i förhållande till de existerande nationella domstolarna. I de aktuella förslagen har man diskuterat tre olika alternativ.³⁹ Domstolen kan ha behörighet att avgöra sådana tvister mellan olika stater som gäller tolkningen och tillämpningen av internationella brottmålskonventioner och andra internationellt straffrättsliga normer. Ett exempel på en fråga som härvid kan omfattas av domstolens jurisdiktion är vilken av flera möjliga stater som skall tillerkännas den primära jurisdiktionen över ett konkret brott.⁴⁰

Den internationella brottmålsdomstolen kan ha en jurisdiktion som konkurrerar med jurisdiktionen i en eller flera stater. Valet mellan domstolen i en stat och den internationella brottmålsdomstolen kan ske mer fritt (genom att rättegången primärt inleds inför någondera), eller genom överföring av rättegången från en nationell domstol till den internationella brottmålsdomstolen. Den internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion kan också utformas så att den fungerar som en rättsmedelinstans i mål som tidigare har avgjorts av en nationell domstol.⁴¹ Lösningen medför i alla dessa fall betydande problem, särskilt om den internationella brottmålsdomstolens kompetens inte erkänns av alla världens stater.⁴²

Den internationella brottmålsdomstolen kan också ha en primär och exklusiv jurisdiktion. Domstolens kompetens är i detta fall exklusiv i förhållande till de nationella domstolarnas kompetens. Bara den internationella brottmålsdomstolen är behörig.

Det gäller också att avgöra vilken **rättskraft** den internationella brottmålsdomstolens domar skall ha, samt vilka möjligheter den internationella brottmålsdomstolen skall ha att ånyo pröva fall som rättskraftigt har avgjorts av en nationell domstol. Det är självklart att en nationell domstol inte kan ges rätt att uppta en sak som rättskraftigt har avgjorts av den internationella brottmålsdomstolen till ny prövning. Däremot är det inte lika klart att den internationella brottmålsdomstolen saknar rätt att ånyo behandla en sak som redan tidigare har avgjorts av en nationell domstol. Det är intressant att notera att Jugoslavientribunalen enligt sin stadga har en viss rätt att lagföra och utdöma nya straff för sådana brott som redan tidigare har avgjorts genom en rättskraftig dom vid en nationell domstol (art. 10:2). Detta är en lösning som med fog kan kritiseras.⁴³

Ifall det finns en internationell strafflag, är det naturligt att lösa frågan om vilken **materiell lag** som den internationella brottmålsdomstolen skall tillämpa med en sådan lag.⁴⁴ Så länge som detta inte är fallet finns det olika alternativ.

I det förslag som utarbetats under ledning av Bassiouni sammankopplas frågan om tillämplig strafflag med frågan om den internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. Följande huvudalternativ föreligger:

a) I de fall då den internationella brottmålsdomstolen har en primär och exklusiv behörighet tillämpar den de allmänt erkända folkrättsliga rättskällorna, d.v.s. folkrättslig sedvana (folkrättsbrotten), folkrättsliga traktat (de nuvarande världsbrotten) och/eller den internationella strafflag som antas bli antagen (de framtida internationella brotten).

b) För lagföringen och bestraffningen av sådana internationella brott vilka omfattas av den internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion med stöd av bestämmelserna om en konkurrerande behörighet (då också en viss [medlems]-stat har jurisdiktion över brottet), tillämpar den internationella brottmålsdomstolen straffbestämmelserna i någon nationell strafflag (den stats strafflag varifrån lagföringen överförts eller strafflagen i en sådan stat som har jurisdiktion över brottet med stöd av territorialitetsprincipen eller den aktiva eller den passiva personalitetsprincipen).

Bassiouni utgår från att en internationell brottmålsdomstol också kan ha en ad hoc-behörighet att behandla ett brott. Detta är fallet då en stat som har jurisdiktion över brottet har begärt att den internationella domstolen övertar lagföringen och bestraffningen. Domstolen fattar härvid sina avgöranden med stöd av den nationella strafflagen i någon stat. Vilken stats strafflag som väljs beror på det konkreta avtalet mellan den internationella brottmålsdomstolen och den stat som framställt begäran om lagföring vid denna.

Det gäller också att avgöra vilka **straff** och andra straffrättsliga påföljder som den internationella brottmålsdomstolen skall ha rätt att utdöma. Även i detta fall beror alternativen på vilken materiell lag som skall tillämpas på fallet.

Ifall den internationella domstolen tillämpar folkrättsliga normer skall även de påföljder som utdöms bestämmas utgående från internationella normer. Detta blir problematiskt då exakta bestämmelser om straff och andra sanktioner saknas i de tillämpliga normerna. Detta är fallet alltid då normerna utgörs av folkrättslig sedvana (folkrättsbrotten) eller av bestämmelser i en folkrättslig traktat (internationell konvention). Också det förslag till internationell strafflag som ILC har utarbetat saknar än så länge bestämmelser om straff. Denna brist har starkt kritiserats.⁴⁶

Då den internationella brottmålsdomstolen tillämpar den materiella strafflagen i en viss stat, skall också straffen primärt fastställas utgående från denna

lag. Frågan kompliceras då straffen klart avviker från det som accepteras av "det etablerade internationella rättssamfundet".

Särskilt användningen av dödsstraff är problematiskt. Vissa stater har redan nu klart deklarerat att de inte kan acceptera dödsstraff.⁴⁷ Å andra sidan är det lika klart att flera stater förutsätter att den internationella brottmålsdomstolen vid behov också skall kunna utdöma dödsstraff som verkställs. Det kan noteras att det förslag till grundstadga för en internationell brottmålsdomstol som Basioni har utarbetat inte utesluter användningen av dödsstraff.⁴⁸

Min uppfattning är att frågan om den internationella domstolens rätt att utdöma dödsstraff är så central att den bör ges avgörande betydelse. Vi kan helt enkelt inte acceptera att de nordiska länderna godkänner och deltar i en sådan domstols arbete som använder dödsstraff.

Etableringen av en internationell brottmålsdomstol förutsätter självfallet att man också bestämmer dess sammansättning, det förfarande som skall tillämpas vid den och att man löser alla de praktiska problem som sammanhänger med dess arbete. Dessa problem förbigås dock här.⁴⁹

2.3. Hur kan/skall en internationell brottmålsdomstol inrättas?

Alla internationella brottmålsdomstolar som hittills har verkat har etablerats genom speciella folkrättsliga beslut.⁵⁰ Detta gäller också Jugoslavientribunalen som inrättades genom en resolution som antogs av FN:s säkerhetsråd med stöd av kapitel VII i FN:s grundstadga.

En permanent internationell brottmålsdomstol kan knappast inrättas på något annat sätt än genom en internationell konvention. Det betyder att en sådan konvention som innehåller domstolens grundstadga först skall utarbetas och godkännas. De stater som erkänner den internationella brottmålsdomstolen kan därefter tillträda konventionen.

Ett konventionsförfarande av detta slag har alltid vissa svagheter. Utarbetandet av en internationell konvention är tidskrävande.⁵¹ För att konventionen överhuvudtaget skall uppstå förutsätts det att en tillräckligt stor enighet uppstår om dess utformning, och för att konventionen sedan skall få någon praktisk betydelse krävs det att ett tillräckligt stort antal stater tillträder den.

Förutsättningarna för att en internationell konvention innehållande en grundstadga för en internationell brottmålsdomstol skall kunna godkännas, och för att tillräckligt många stater tillträder denna för att den skall bli effektiv, är huvudsakligen *politiska*.

Det motstånd som har funnits, och som förfarande finns, mot att inrätta en permanent internationell straffdomstol, beror på att många stater anser att det strider mot statens suveränitet att överlåta en (väsentlig) del av straffrättskipningen åt en helt oavhängig, överstatlig domstol.⁵² Det är särskilt svårt att

acceptera att en domstol kunde vara behörig att lagföra och utdöma straff för brott som stater har begått. Detta är orsaken till att man inte i detta skede ens överväger att ge en internationell strafftribunal behörighet att döma stater till straff för brott.⁵³

Till en del beror detta politiska motstånd på en misstanke om att en internationell brottmålsdomstol inte kommer att fungera oavhängigt och objektivt, utan att den själv kommer att utvecklas till ett organ för internationell politik. Det finns således en rädsla bland vissa stater för att andra stater kommer att kunna använda en internationell brottmålsdomstol som ett medel för deras egen politik, m.a.o. för att bedriva propaganda för deras egen sak.⁵⁴

Det finns emellertid vissa tecken som talar för att det politiska motståndet mot en internationell brottmålsdomstol nu är mindre än tidigare. Detta beror bl.a. på att Jugoslavientribunalen kunde inrättas med så stor konsensus. "There are also hopes that the general Assembly will adopt a statute for a permanent International Criminal Tribunal, particularly after the Security Council established an International Tribunal for the former Yugoslavia."⁵⁵

Det minskade politiska motståndet mot en internationell brottmålsdomstol sammanhänger med säkerhet med ändrade värderingar bland befolkningen. De empiriska undersökningar som man har gjort om människornas värderingar, har också i Norden visat att det finns en klart ökande tendens att lita på samhällets ordningsmakt. Det förtroende som människorna i allmänhet har för ordningsmakten, för polisen och rättsväsendet är mycket högt.⁵⁶ Samtidigt finns det ett växande krav på ökad "lag och ordning".⁵⁷ En naturlig konsekvens av sådana värderingar är starkare krav på effektivitet inom rättsväsendet både på det nationella och det internationella planet.

Ett i politiskt avseende naturligt svar på allmänna krav om ökad "lag och ordning" är att hänvisa till en större effektivitet genom ökade resurser. En internationell brottmålsdomstol kan mycket väl beskrivas som en sådan resursökning.⁵⁸ En sådan beskrivning betyder emellertid inte att inrättandet av en internationell brottmålsdomstol faktiskt vore en rättspolitiskt lyckad lösning.

3. FINNS DET ETT FAKTISKT BEHOV FÖR EN INTERNATIONELL STRAFFDOMSTOL?

3.1. Vilket behov finns det för en internationell brottmålsdomstol?

En orsak till att man anser att det finns ett behov för att inrätta en internationell brottmålsdomstol kan helt enkelt vara att man idealiserar en utveckling som går mot en större internationalisering.⁵⁹ En sådan uppfattning leder till att man bedömer att utvecklingen inom straffrätten och straffprocessrätten är ofullbordad ända tills det finns både en internationell strafflag och en internationell brottmålsdomstol.

En mer rationell orsak kan vara att man genom olika överväganden verkligen har funnit att en internationell brottmålsdomstol är nödvändig för att uppnå de mål som uppställs för samhällspolitiken, inklusive rättspolitiken. Det är därför intressant att närmare granska de argument som framförts för inrättandet av en internationell brottmålsdomstol.

Argumenten är inte särskilt klart formulerade. I ILC:s utredning om etablerandet av en internationell brottmålsdomstol kritiseras det faktum att också uppenbara fall av brott mot mänskligheten har förblivit obesträffade på grund av de nationella straffsystemens svaghet.

Som ett belägg för ineffektiviteten nämns att det inte i hela världen finns ett enda känt fall, då åtal har väckts mot de ansvariga med stöd av normerna i den internationella konventionen om folkmord sedan denna konvention antogs (1948), trots att flera folkmord har ägt rum.⁶⁰ Att gällande folkrättsliga normer aldrig tillämpas medför enligt ILC att tilltron till hela systemet raseras. En internationell brottmålsdomstol behövs därför för att upprätthålla tron på folkrätten.

I ILC:s utredning hänvisar man också till vissa sådana konkreta situationer då en internationell brottmålsdomstol kan förväntas vara effektivare än en nationell domstol. Följande fall nämns:⁶¹

Det första är ett fall då de behöriga parterna inte kan komma överens om någon annan typ av domstol än en internationell. Detta kan t.ex. gälla ett fall då medborgare i en viss stat är åtalade för ett brott vari också staten själv har varit involverat. Som exempel kan nämnas en möjlig rättegång efter en omfattande olycka vid ett statligt kärnkraftverk med skadeverkningar i flera stater.

Det andra är ett fall då en rättegång inte kan genomföras utan stora risker vid en nationell domstol på grund av att åklagare och domare hotas av sådana som varit involverade i den brottsliga verksamheten eller av sådana som stöder dem. Exempel på detta är en rättegång mot internationella terrorister eller mot internationella narkotikaorganisationer.

Det tredje fallet är åter det då brotten har begåtts under en viss politisk regim eller under en speciell politisk situation (krig, inbördeskrig), och den politiska regim som övertagit makten inte kan eller förmår genomföra lagföringen mot de ansvariga.

I andra utredningar formuleras inte behovet för en internationell brottmålsdomstol lika utförligt. Ofta framförs bara generella tyckanden: en internationell brottmålsdomstol behövs, för att en internationell brottmålsdomstol är effektivare än en nationell domstol.

3.2. Vad kan man åstadkomma genom en internationell brottmålsdomstol?

En brottmålsdomstol finns inte till för något annat ändamål än för att tillämpa existerande straffbud på konkreta brott. Det innebär att målsättningen för en brottmålsdomstol inte kan formuleras så att det blir mer omfattande än syftet med hela straffsystemet. En brottmålsdomstol kan inte göra någonting annat än döma till straff på grund av att någon har begått ett brott. De medel och möjligheter som en brottmålsdomstol har till sitt förfogande är alltså ganska begränsade.

Det som utmärker straffsystemet som sådant är att man använder sig av kriminaliseringar för att frammana önskade och förhindra oönskade gärningar. Straffsystemet har emellertid uppenbara begränsningar: det är omöjligt att kriminalisera alla gärningar som man inte tycker om och det är också omöjligt att lösa många av de sociala problemen i samhället genom straff.⁶² Bland allmänheten finns det en klar benägenhet att betydligt övervärdera de möjligheter som straffsystemet har. Dessa falska förhoppningar har underbyggts av politikernas benägenhet att "lösa" också sådana problem som inte kan lösas med straffrättsliga medel genom nya kriminaliseringar och hänvisningar till de rättsliga organens arbete.⁶³

Min uppfattning är att det inte finns någon grundläggande skillnad mellan ett nationellt och ett internationellt straffsystem. Ett internationellt straffsystem är i teorin lika begränsat som ett nationellt, och en internationell brottmålsdomstols möjligheter att effektivt påverka omvärlden är de samma som en nationell domstols.

En internationell brottmålsdomstols styrka kommer till en väsentlig del bero på de materiella normer som den tillämpar. Domstolen kommer att vara starkare om det också finns en internationell strafflag. Men inte ens i detta fall finns det skäl till stor optimism.

Det enda som kan tala för att en internationell brottmålsdomstol inrättas och att en internationell strafflag antas, är de möjligheter att utnyttja den symbolfunktion hos straffsystemet som dessa åtgärder skapar. Någon anledning till att tro att dessa åtgärder någonsin kunde bli verkligen effektiva för att förhindra den typ av gärningar som man önskar underröcka finns det emellertid inte skäl till. Den förväntade allmänpreventiva effekten av åtgärderna skulle formodligen vara rätt obefintlig.⁶⁴

Enligt min mening är det inte särskilt långsökt att förklara det ökade stödet för tanken att skapa ett överstatligt straffrättsystem med den mer generella tendensen inom straffrätten att accentuera rättens symboliska värden.⁶⁵

Etableringen av en internationell brottmålsdomstol som tillämpar en internationell strafflag framstår därför inte i första hand som en åtgärd som är viktig på grund av att detta verkligen skulle leda till en minskning av de internatio-

nella brotten (genom allmän prevention eller individualprevention). Däremot öppnar en sådan domstol en ny effektiv informationskanal för budskap till hela världens befolkning. Genom sin verksamhet och sina domar kan domstolen berätta om makt, auktoritet, legitimitet, moral etc.⁶⁶ Domstolen kan alltså användas som ett medel inom den internationella politiken för att ange vilka som är de "goda" och vad dessa står för samt vilka som är de "onda" och vad dessa kan lastas för.

Då det gäller den nationella, inomstatliga straffrätten finns det idag flera kritiker. Det är lätt att visa att straffsystemet är orättvist på grund av att det drabbar människor i olika socialgrupper olika. De som de facto straffas är de som redan av olika orsaker är utslagna.⁶⁷ De försök som gjorts att rätta till denna skevhet har inte kunnat ändra på detta faktum. Då det gäller den nationella straffrätten finns det därför en klart uttalad målsättning om att medvetet arbeta för andra former av samhällelig styrning än den som sker genom att bestraffa.⁶⁸

För mig är det svårt att förstå varför man skall arbeta med en annan målsättning då det gäller den internationella straffrätten. Min konklusion blir därför att man också inom den internationella politiken skall koncentrera arbetet på andra konfliktslösningsmekanismer än den som ett överstatligt straffrättssystem utgör.

En permanent **internationell** brottmålsdomstol kommer knappast att skapa en större välfärd i världen. Det är inte ens säkert, att man genom den kan **trygga** att den välfärd som skapas på annat sätt bibehålls och fördelas på ett rättvist sätt, eller att den lyckas med detta bättre än existerande **nationella** straffsystem. Vad talar i så fall för att arbeta för dess inrättande?

Adresse: Per Ole Träskman

Juridisk Institut

Nansensgade 19

DK-1366 København K

Noter:

- 1) Se Nord 1992:17. *Straffrättslig jurisdiktion i Norden*. København 1992, s. 13–26.
- 2) Se närmare nedan, avsnitt 2.2.
- 3) Träskman, P. O.: *Etableringen av en internationell brottmålsdomstol*. II. Straffrätten vårt hopp för en bättre framtid? NTFK 1992, s. 197. [Träskman 1992 II].
- 4) Internationella tribunalens stadga, art. 24:1.
- 5) EMRK art. 7:2 har följande lydelse: "This Article shall not prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles of law recognised by civilised nations."
- 6) Se Bassiouni, M. Cherif (Ed.): *Commentaries on the International Law Commission's Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind*. Nouvelles Études Pénales. Toulouse 1993, s. 54 (Christine Van den Wyngaert). [Bassiouni 1993]. Se också Nord 1992:17, s. 53–54.

- 7) ILC grundades av FN år 1947 för att (a) "formulate the principles of international law recognized in the Charter of the Nuremberg Tribunal and the Judgement of the Tribunal, and, (b) to prepare a draft code of offences against peace and security of mankind, indicating clearly the place to be accorded to the principles mentioned in subparagraph (a) above."
 - 8) International Law Commission (ILC) 1991 *Draft Code of Crimes against the Peace and Security of Mankind* (Report of the International Law Commission, 43rd. Sess., 29 April – 19 July 1991, 46th Sess., Supp. (No. 10), A/46/10).
 - 9) Se art. 2 och art. 6. Artikel 2 fastslår att frågan om en gärning är ett "internationellt brott" skall avgöras oberoende av nationell lag, således enbart med stöd av den föreslagna internationella strafflagen. Artikel 6 pålägger åter envar stat att antingen själv lagföra ett sådant brott eller att utlämna den misstänkte för lagföring i annan stat.
- Frågan kompliceras emellertid av att det inte klart framgår hur denna internationella strafflag skall bringas i kraft. Om detta sker genom ett normalt konventionsförfarande, skall lagen godkännas och implementeras i envar stat som önskar tillträda den. Genom implementeringen blir lagen därvid (på samma sätt som bestämmelserna i andra internationella konventioner) nationell rätt. Det är emellertid möjligt att ILC tänkt sig att lagen (sedan den antagits av FN) får karaktär av folkrättsligt bindande rätt. Se också Bassiouni 1993, s. 83.
- 10) Ett intressant exempel inom Norden på en helt autonom konfliktlösning är den på Grönland. Rättsnormerna på Grönland präglades ursprungligen av att det inte fanns något nämnvärt "kriminalitetsproblem". Konflikterna mellan individer löstes därför på annat sätt än genom användning av straffrättsliga medel. En straffrättskipning infördes först småningom i samband med Grönlands kolonisering. Se Goldschmidt, Verner: *Den grönländske kriminallov og dens sociologiske baggrund*. NTFK 1954, s. 133–148, och s. 242–268.
 - 11) Begreppet "internationellt brott" används därvid som en beteckning för en gärning som förutsätts vara kriminaliserat i en internationell konvention.
 - 12) Se Bassiouni 1993, s. 2 (M. Cherif Bassiouni) och Träskman, P. O.: *Etableringen av en internationell brottmålsdomstol*. I. Domstolen, dess jurisdiktion och domstolsförfarandet. NTFK 1992, s. 179. [Träskman 1992 I].
 - 13) Observera att det nu är tal om "kategorier" av brott. Varje kategori omfattar flera enskilda brott.
 - 14) Se Nord 1992:17, s. 53.
 - 15) Se Nord 1992:17, s. 117–119.
 - 16) Detta gäller oberoende av gärningspersonens nationalitet, domicil etc., oberoende av offrets nationalitet etc. och oberoende av om gärningen är kriminaliserad i gärningsortens stat eller ej.
 - 17) Dessa kan kallas folkrättsbrott, egentliga internationella brott, internationella brott stricto sensu etc. Se närmare Triffterer, Otto: *Efforts to Recognize and Codify International Crimes*. RIDP 1989, 31–88.
 - 18) Se Internationella tribunalens stadga, art 2–5.
 - 19) Särskilt EMRK art. 6.
 - 20) Se Nord 1992:17, s. 20–21.
 - 21) Se också Nord 1992:17, s. 75–107.
 - 22) Tribunalen skulle ha fem domare, en från varje segrarmakt, alltså USA, Storbritannien, Frankrike, Italien och Japan.
 - 23) Se Taylor, Telford: *The anatomy of the Nuremberg trials*. A Personal memoir. New York 1992, s. 12–17.

De andra krigsansvariga kunde enligt Versaillesfördraget ställas till ansvar inför militära tribunaler i segrarmakterna (art. 228). Några sådana rättegångar kunde inte heller inledas, då Tyskland vägrade utlämna de ansvariga. Vissa av segrarmakterna accepterade att de krigsansvariga lagfördes i Tyskland, vid den högsta domstolen i Leipzig. Vid sådana rättegångar åtalades 12 personer. Sex av dessa frikändes. Se

- Taylor, a.a., s. 16–18 och Bassiouni, M. Cherif: *Crimes against Humanity in International Criminal Law*. Dordrecht, Boston, London 1992, s. 199–201. [Bassiouni 1992].
- 24) För en utförlig beskrivning av denna rättegång, se Taylor, a.a. (En anmälan av boken ingår i NTFK 1994 [av P. O. Tråskman]). Se också Bassiouni 1992, s. 205–225.
 - 25) Denna domstol inrättades genom en order utfärdad av general Douglas MacArthur i januari år 1946. Se Bassiouni 1992, s. 206 och s. 604.
 - 26) Graefrath, Bernhard: *Jugoslavientribunal – Präzedenzfall trotz fragwürdiger Rechtsgrundlage*. Neue Justiz 1993, s. 433–437.
 - 27) Se om denna diskussion Bassiouni 1993, s. 24–25 (Reynald Ottenhof).
 - 28) Se om dessa förslag Bassiouni, M. Cherif: *Draft Statute International Criminal Tribunal. Nouvelles études pénales. ères 1992*, s. 29–45 (“Chronology of Efforts to Establish an International Criminal Court”). [Bassiouni 1992a].
 - 29) Eleventh Report on the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind: *Draft Statute of an International Criminal Court*. UN Doc. A/CM.4/449, 25 March 1993. Se också Bassiouni 1993, s. 18 (M. Cherif Bassiouni).
 - 30) Detta förslag har jag granskat utförligt tidigare i denna tidskrift. Se Tråskman 1993 I, och Tråskman 1993 II.
 - 31) Se Bassiouni 1993, s. viii, och s. 18. se också Tråskman 1992 II, s. 170.
 - 32) Se avsnitt 3.1.
 - 33) Charter of the International Military Tribunal for the Far East, art. 5.
 - 34) Internationella tribunalens stadga (Säkerhetsrådets resolution 827 (1993) art. 2–5.
 - 35) I Bassiouni 1993 (s. 83) uppges det att den officiella nordiska uppfattningen är följande: ”There is a definite need for a court that can try certain particularly serious crimes for which, because of their international character, there is generally limited national jurisdiction, such as aggression, intervention and genocide. On the other hand, the nordic countries see less reason to establish an international criminal court to try crimes that unquestionably are of an international character, but which have been dealt with so far under the internal criminal law of respective countries.”
Denna uppfattning ingick i den officiella kommentar som Norge (på alla de nordiska ländernas vägnar) inlämnade till ILC vid dess 45 session 3.5–23.7. 1993. Det framgår inte när eller hur de nordiska länderna har fattat sitt gemensamma (?) beslut.
 - 36) Bassiouni 1993, s. 17 (M. Cherif Bassiouni).
 - 37) Se fotnot 11, samt Tråskman 1992 I, s. 178–181.
 - 38) Se Bassiouni 1993, s. 3 (M. Cherif Bassiouni) och s. 149–150 (Christopher L. Blakesley).
 - 39) En utförligare beskrivning finns i Tråskman 1992 I, s. 172 och s. 181–182. Se också Bassiouni 1993, s. 142–155 (Christopher L. Blakesley).
 - 40) Som aktuella exempel kan man nämna följande fall:
Rättegången mot de misstänkta för sprängningen av Pan American planet (Flight 103) över Lockerbie i Skottland. Jurisdiktionskonflikten omfattar Libyen (varifrån de misstänkta kommer) samt USA (flaggstaten) och Storbritannien (gärningsortens stat).
Rättegången mot de ansvariga för kapningen av Achilles Lauro. Jurisdiktionskonflikten omfattade USA, Egypten, Italien och Tunisien.
Rättegången mot de ansvariga för kapningen av ett TWA-plan (Flight 783) i Libanon. Jurisdiktionskonflikten omfattade USA, Libanon och Tyskland.
Se Bassiouni 1993, s. 145–149 (Christoph L. Blakesley).
 - 41) Detta är ett alternativ som tills vidare har mött ett ganska kompakt motstånd. Se Graefrath, a.a., s. 436.
 - 42) Se Tråskman 1992 I, s. 181–185.
 - 43) Se också Graefrath, a.a., s. 436, samt Tråskman, P. O.: *Provisions on Jurisdiction in Criminal Law – The Reform of Law Caught in the Tension between Tradition and dynamism*. I ”Criminal Law Theory in Transition. Finnish and Comparative Perspectives.”. Edited by Raimo Lahti & Kimmo Nuotio. Helsinki 1992, 511–526.

44) Också i detta fall skall tvister mellan olika stater lösas med tillämpning av andra normer än dem som ingår i den internationella strafflagen.

45) Se för en utförligare granskning Träskman 1992 I, s. 177–178 och 181–182.

46) Bassiouni 1993, s. 32 (Reynald Ottenhof), s. 52 (Albin Eser) och s. 61 (Christine Van den Wyngaert).

För Jugoslavientribunalens vidkommande löstes denna fråga genom att bestämma att de straff som utmäts skall begränsas till fängelsestraff och att strafftiden skall fastställas utgående från allmän straffpraxis i det forna Jugoslavien.

47) Detta gäller bl.a. Holland och de nordiska länderna. Se Bassiouni 1993, s. 81 och 85.

48) Se Träskman 1992 II, s. 204.

49) Se emellertid Träskman 1992 I, s. 171–178.

50) Nürnbergtribunalen inrättades genom ett avtal mellan 2. världskrigets segrarmakter (Agreement for the Prosecution and Punishment of major War criminals of the European Axis, London 8 August 1945), och Tokyotribunalen inrättades genom general MacArthurs order.

51) Det arbete som ILC har utfört för att utarbeta en internationell strafflag och en stadga för en internationell straffdomstol är ett betydande exempel på detta. Arbetet har nu pågått i närmare 50 år.

Att man valde att inrätta Jugoslavientribunalen genom ett beslut av säkerhetsrådet och inte – vilket hade varit naturligt – genom ett konventionsförfarande, berodde uttryckligen på att man inte ansåg sig ha den tid till förfogande som hade krävts för att utarbeta en konvention, som intresserade stater sedan kunde tillträda. Man misstänkte därtill att inte de berörda staterna, alltså närmast de stater som uppstått efter Jugoslaviens upplösning, skulle tillträda konventionen.

52) Det har bl.a. konstaterats att . . . [f]ew, if any, states would agree to subordinate their sovereignty to an international criminal tribunal, or surrender their political and military leaders to be tried by such a tribunal, or accept that their very state could be held criminally responsible by such a tribunal. Bassiouni 1993, s. 7 och s. 11 (M. Cherif Bassiouni).

53) Se Bassiouni 1993, s. 149 (Christopher L. Blakesley).

54) *Ibidem*, s. 142–143.

Jag har själv uttryckt en misstanke om att en internationell straffdomstol, på samma sätt som nationella domstolar, "oavsiktligen" kommer att fungera på ett sätt som diskriminerar de svaga. Se Träskman 1992 II, s. 204–205.

55) Bassiouni 1993, s. 21 (M. Cherif Bassiouni).

56) Se Gundelach, Peter & Riis, Ole: *Danskernes værdier*. København 1992, s. 166.

57) *Ibidem*, s. 188 och s. 190. Den ökade betydelsen av lag och ordning förstärks av att förtroendet för andra auktoritet (t.ex. kyrkan) till en del har minskat. *Ibidem*, s. 169.

58) "In the post-confrontational era, the people of the world have high expectations for a new world order in which peace is more than the absence of war, and justice more than a hollow slogan. The establishment of an international court, which can effectively and fairly prosecute international and transnational crimes, irrespective of how high or mighty the perpetrator may be, is part of these high expectations." Bassiouni 1992a, s. vi.

59) Se också Greve, Vagn: *Aktuelle strafferetlige spørgsmål*. Kriminalistisk Institut. Københavns universitet. Årbog 1992, s. 9–34. I denna artikel beskriver Greve bl.a. den ökning av gemensam straffrättslig normering och kontroll inom dåvarande EG, nuvarande EU.

60) International Law Commission. Forty-fourth session. Geneva, 4 May–24 July 1992. Draft Code of Crimes against Peace and Security of Mankind. Report of the Working Group on the question of an international criminal jurisdiction, s. 11.

61) International Law Commission. Forty-fourth session. Geneva, 4 May–24 July 1992. Draft Code of Crimes against Peace and Security of Mankind. Report of the Working Group on the question of an international criminal jurisdiction, s. 11–12.

- 62) Se t.ex. Andenæs, Johs.: *Straffens nødvendighet og begrensning*. Aftenposten 7.9. 1993.
- 63) Se Jareborg, Nils: Vilken sorts straffrätt vill vi ha? Om defensiv och offensiv straffrättspolitik. NTfK 1994.
- 64) Se Träskman 1992 II, s. 198–202.
- 65) Se Nuotio, Kimmo: *Oikeuden uudet symboliset tehtävät*. Oikeus 1993:1, och Hassemer, Winfried: *Kennzeichen und Krisen des modernen Strafrechts*. Raimo Lahti & Kimmo Nuotio (ed.) *Criminal Law Theory in Transition. Finnish and Comparative Perspectives*. Helsinki 1992.
- 66) Jfr Garland, David: *Punishment and Modern Society. A Study in Social Theory*. Oxford 1991, s. 252.
- 67) En mycket tydlig och skrämmande konklusion av detta ingår i Kyvsgaard, Britta: *... og fængslet ta'r de sidste*. Om kriminalitet, straf och levevilkår. København 1989, s. 43.
- 68) Se också Jareborg, Nils: *Straffets syften och berättigande*. TfR 1985, s. 9.